

Helsingfors/Mariehamn 30.11.2022

Nr 47/22

Hänvisning Ålands lagtings skrivelser
14.11.2022, nr 199, 201,
203, 205 och 207/2022.

Till Justitieministeriet

Ärende Utlåtande över följande av lagtinget 14.11.2022 antagna landskapslagar:

1. Landskapslag om klientavgifter inom socialvården (nedan landskapslagen),
2. Landskapslag om ändring av landskapslagen om socialvård,
3. Landskapslag om ändring av 5 § landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen,
4. Landskapslag om ändring av 2 § landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av lagen om service och stöd på grund av handikapp,
5. Landskapslag om ändring av 8 § landskapslagen om tillämpning av lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda.

Ålandsdelegationen avger i det följande ett gemensamt utlåtande över ovan nämnda landskapslagar.

Landskapslagarnas huvudsakliga innehåll

I landskapslagen regleras grunderna för de klientavgifter som kommuner och kommunalförbund kan ta ut. Samtidigt upphävs hänvisningen gällande avgifter i landskapslagen om socialvård till lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (FFS 734/1992). Även i de övriga landskapslagarna intas hänvisningar till landskapslagen.

Lagstiftningsbehörigheten

Landskapslagarna gäller landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar, kommunernas förvaltning, socialvård samt näringsverksamhet, vilka områden helt eller till de delar som berörs av föreliggande landskapslagar hör till landskapets lagstiftningsbehörighet enligt 18 § 1, 4, 13 och 22 punkterna i självstyrelselagen för Åland.

Den aktuella landskapslagstiftningen reglerar avgifter inom socialvården. Jämlikt 18 § 5 punkten i självstyrelselagen har landskapet behörighet att lagstifta om grunderna för avgifter som uppbärs inom landskapsförvaltningen och enligt 44 § 3 mom. i nämnda lag ankommer det på lagtinget att lagstifta om grunderna för avgifter som uppbärs inom landskapsförvaltningen. Grundlagens 81 § 2 mom. förutsätter att grunderna för avgifter anges i lag. Dessutom förutsätter grundlagens 80 § 1 mom., liksom självstyrelselagens 21 § 1 mom., att bestämmelser som berör grunderna för individens rättigheter och skyldigheter anges i lag. Enligt Ålandsdelegationens uppfattning har i landskapslagen intagits detaljerade stadganden om grunderna för avgifterna och övriga därtill hörande angelägenheter. Ålandsdelegationen noterar i sammanhanget att enligt landskapslagens 3 § kan en avgift för kommunala socialvårdstjänster tas ut av den klient som använder servicen, om inte något annat föreskrivs genom lag. Avgiften får uppbäras enligt *användarens betalningsförmåga*. Vad som avses med uttrycket betalningsförmåga definieras inte närmare i lagen, men grunderna för avgifter definieras i de paragrafer där avgifterna för de olika serviceformerna presenteras. Eftersom förmögenhet inte nämns i dessa paragrafer, är det inte möjligt att beakta en klients förmögenhet vid bestämmandet av betalningsförmågan. Med beaktande av ovanstående föranleder bestämmelserna om klientens betalningsförmåga inte några anmärkningar i behörighetsavseende.

Lagstiftningsbehörigheten gällande stiftande, ändring och upphävande av grundlag samt avvikelser från grundlag utgör riksbehörighet enligt självstyrelselagens 27 § 1 punkt. Enligt grundlagens 19 § 1 mom. har alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Grundlagens 19 § 3 mom. ålägger det allmänna, enligt vad som närmare bestäms genom lag, att bl.a. tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds-, och sjukvårdstjänster samt främja befolkningens hälsa. Dessa grundlagsbestämmelser har beaktats i landskapslagen särskilt genom stadgandena om avgiftstak, högsta avgift och avdrag från inkomsterna vid bestämmande av avgifter, varför landskapslagen inte föranleder några anmärkningar i förhållande till nämnda grundlagsbestämmelser.

Till rikets behörighet hör enligt 27 § 6 och 7 punkterna i självstyrelselagen bl.a. äktenskap och familjeförhållanden, förmyndarskap, barns

rättsliga ställning och adoption. I enlighet härmed har i landskapslagens 8 § 6 punkt intagits motsvarande bestämmelser som i 4 § 8 punkten i rikets lag om klientavgifter inom social- och hälsovården (FFS 734/1992, nedan rikslagen) om avgiftsfri socialservice beträffande bl.a. den socialservice som berör de nämnda rättsområdena.

Statsmyndigheternas organisation och verksamhet samt bank- och kreditväsendet utgör riksbehörighet enligt 27 § 3 punkten och 29 § 1 mom. 5 punkten i självstyrelselagen. Bestämmelserna i landskapslagens 31 § om bl.a. statliga myndigheters och penninginstitutets skyldighet att lämna ut uppgifter överensstämmer med motsvarande stadganden i rikslagens 14 a § och kan jämlikt 19 § 3 mom. i självstyrelselagen intas i landskapslagen.

Genom en lagändring (FFS 176/2019) ändrades 5 kap. 13 § 25 punkten i lagen om inkomstdatasystemet (FFS 53/2018). Enligt den ändrade punkten ska inkomstregisterenheten förmedla och lämna ut sådana uppgifter ur inkomstregistret som en uppgiftsanvändare, trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller erhållande av uppgifter, med stöd av någon annan lag har rätt att få av prestationsbetalaren eller av andra uppgiftsanvändare till landskapet Åland och dess myndigheter och kommuner för utförande av uppdrag enligt en i självstyrelselagen avsedd landskapslag, med iakttagande av vad som i den föreskrivs om landskapets, myndigheternas eller kommunens rätt till information. Detta är en allmän bestämmelse som för rikslagens del berättigar till utlämning av uppgifter ur inkomstdatasystemet till landskapet Åland och dess myndigheter samt kommunerna. En förutsättning för att uppgifterna får lämnas ut är att det även finns ett uttryckligt lagstöd i en landskapslag om rätten att få uppgifterna. Ett sådant lagstöd har intagits i landskapslagens 32 § beträffande sådana uppgifter som kommunerna och kommunalförbunden behöver för att fatta beslut om de klientavgifter som de uppstår.

Enligt 27 § 23 punkten i självstyrelselagen tillkommer lagstiftningsbehörigheten gällande rättskipning riket med beaktande av vad som stadgas i lagens 25 och 26 §. Besvärshandläggningen i landskapslagens 34 § 2 mom. överensstämmer med 25 och 26 § i självstyrelselagen. Bestämmelserna om utsökning av avgifter i landskapslagens 36 § kan intas med stöd av 19 § 3 mom. i självstyrelselagen.

I landskapslagens 35 § har intagits en hänvisning till räntelagen (FFS 633/1982). I en landskapslag kan intas bestämmelser om den dröjsmålsränta som ska uppbäras inom landskapets behörighetsområden.

Ålandsdelegationens utlåtande

Ålandsdelegationen finner att landskapslagarna faller inom landskapets lagstiftningsbehörighet. Tillämpningen av de andra landskapslagarna förutsätter att även landskapslagen träder i kraft.

Ålandsdelegationen noterar att den riktiga benämningen på den blankettlag som ändras genom den i punkt 5 i inledningen nämnda landskapslagen är landskapslag om tillämpning *i landskapet Åland* av lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda.

Närvarande Ordföranden Lindbäck, ledamöterna Dahlén, Lampi, Leino-Sandberg och Siitari.

På Ålandsdelegationens vägnar:

Peter Lindbäck
ordförande

Rainer Åkerblom
sekreterare